

Lausunto HE 70/2026 vp Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölainsiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Maakuntahallitus 24.08.2026 § 106
197/03.00.00/2026

Eduskunnan ympäristövaliokunta pyytää kirjallista Uudenmaan liitolta asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölainsiksi ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta käsiteltäväksi (HE 70/2026 vp) kokouksessaan 17.9.2026. Kirjallinen lausunto on pyydetty toimittamaan 4.9.2026 klo 12.00 mennessä.

Uudenmaan liitto oli kuultavana samasta aiheesta valiokunnan kokouksessa 4.6.2026. Asiantuntijalausunto on koottu samoista teemoista yhteistyössä muiden maakunnan liittojen kanssa. Koska kyse on lakiesityksestä, joka tulee ohjaamaan liittojen tärkeimpiä tehtäviä, on asiantuntijalausunto useimmissa liitoissa päätetty antaa maakuntahallituksen päätettäväksi.

Lakiesitys on tarkoitus hyväksyä vielä tämän vuoden puolella ja se tulisi voimaan ensi vuoden alusta.

Ehdotus lausunnoksi

Uudenmaan liitto kiittää ympäristövaliokuntaa lausuntopyynnöstä. Maakuntien liitot ovat tehneet tiivistä yhteistyötä koko lain valmistelun ajan ja osallistuneet aktiivisesti kaikkiin kuulemisiin omaan asiantuntemukseensa nojaten. Alueidenkäyttölaki on maakuntien liittojen perustehtävien näkökulmasta erittäin keskeinen lakikokonaisuus ja kyseisen lain soveltaminen osa jokapäiväistä työtämme. Lisäksi kuntayhtymänä tuemme kuntiemme maankäytön suunnittelua ja seuraamme läheltä lain soveltamista myös kuntien kaavoituksessa.

On hyvä, että lain valmistelun lähtökohtana on suomalaisen suunnittelujärjestelmän perusrakenteen säilyttäminen. Aiemman lausuntopalautteen perusteella lakiesitykseen on tehty kannatettavia muutoksia mm. yhteisen yleiskaavan aseman sekä maakuntakaavan täytäntöönpanon osalta. Kuitenkin Uudenmaan liitto pitää tiettyjä lakiuudistuksen ratkaisuja suomalaista investointiympäristöä ja kaavoitusjärjestelmää heikentävinä.

- 1. Lakiesitys sekoittaa kaavatasojen rajoja ja työnjakoa.** Laki vie maakuntakaavalta keskeisen tehtävän yhteensovittaa valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) yhteen paikallisten tavoitteiden kanssa. Tämä heikentää VAT:n ohjausvaikutusta ja edellyttää uuden oikeuskäytännön muodostumista. Strategisista maakunta- ja yleiskaavoista poikkeamisen helpottaminen murtaa tiiviissä vuorovaikutuksessa suunniteltua ja demokraattisesti päätettyä tulevaisuuskuvaa. Maakuntakaavan oikeusvaikutukset kuntakaavoihin (27 §) muuttuvat, kun nykyinen termi "on ohjeena" korvautuu termillä "on otettava huomioon". Muutos heikentää alueellisen päätöksenteon merkitystä ja hidastaa hankkeiden etenemistä oikeuskäytännön nollautuessa.

Nykyinen tarkentuvan suunnittelun periaate ja ylempien tasojen tulkinta toimii nyt hyvin. Maakuntakaavojen mahdollistamien

hankkeiden haluttuun tulokseen päästään nopeammin ja sujuvammin nykyisen lain mukaisilla kirjauksilla.

2. **Lakiesityksestä puuttuvat riittävät siirtymäsäännökset (130 §) ja ne tulee lisätä hyväksyttävään lakiin.** Voimassa olevia kaavoja ei voi tulkita uuden lain mukaan yksiselitteisesti lainmukaisina ennen uuden oikeuskäytännön muodostumista. Riskinä on, että hankkeiden eteneminen pysähtyy, jos niitä ohjaavat kaavat aukeavat valitus- ja muutoksenhakumenettelyille.

Kaavojen selvityksiä, suunnitteluratkaisuja ja vaikutusten arviointeja ei ole tehty eikä avattu osallisille uuden lainsäädännön viitekehyksessä. On erittäin ongelmallista, jos ne alkavat uuden lain myötä vaikuttaa eri tavalla kuin hyväksymishetkellä voimassa ollut lainsäädäntö on edellyttänyt. Tämä heikentää ennakoitavuutta ja on kohtuutonta kansalaisten, päättäjien, yritysten ja muiden sidosryhmien oikeusturvan kannalta.

3. **Lakiuudistus kasvattaa kuntien työkuormaa ja lisää byrokratiaa.** Uudet kaavojen sisältövaatimukset edellyttävät uusia selvityksiä. Selvitystarvetta lisää myös vaikutusten arviointia koskevaan sääntelyyn lisätty "todennäköisesti"-sana (78 §, vrt. LSL 35 § tulkinta). Vasta oikeuskäytännön kautta määrittyy uusi tulkinta selvitysten riittävydestä.

Aloite- ja kumppanuuskaavoitus on kunnissa jo vakiintunutta toimintaa. Sen kirjaaminen lakiin lisää byrokratiaa: hallitusohjelman tavoitteena on kuntien tehtävien ja yksityiskohtaisen sääntelyn vähentäminen. Lain edellyttämä toimielinpäätös voi olla tarpeeton, jos asian etenemispolku on jo aiempien päätösten perusteella selkeä (90 §, 91 §). Aika ja resurssit ovat pois varsinaiselta suunnittelutyöltä.

Maakuntakaavan roolin muuttuessa yksittäiset kunnat joutuvat vastaamaan enenevässä määrin myös seudullisista alueidenkäyttökysymyksistä selvityksineen, vaikutusten arviointeineen ja vuorovaikutusmenettelyineen.

Uusi määräaika- ja uhkasakkomenettely valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteuttamiseksi (104 §) puuttuu kuntien ja maakunnan liittojen itsehallintoon ja on kohtuuton. Uudenmaan liitto esittää pakkokaavoitusmenettelyn poistamista.

4. **Laki vie keinot luonnon monimuotoisuuden turvaamiselta ja parantamiselta.** Lakiesitys asettaa alueidenkäytön suunnittelun tavoitteeksi luonnon monimuotoisuuden säilymisen edistämisen (5 §). Monimuotoisuuden turvaaminen kuitenkin edellyttää suojelualueverkoston pitkäjänteistä täydentämistä ja ekologiaa yhteyksiä, mutta lakiesitys rajoittaa näiden toteuttamisen edellytyksiä. Lakiesityksessä suojelualuevaraukset ovat kaikilla kaavatasoilla voimassa vain neljä vuotta, mikä on tähän tarkoitukseen liian lyhyt aika (26 §, 37 §, 58 §).

Lisäksi lakiesitys sisältää uuteen, erilliseen ns. kaavojen toteuttamislakiin valmistellun metsäkorvausta koskevan pykälän (101 a §). Se tekee käytännössä mahdottomaksi kaavoittaa virkistys- ja suojaviheralueita yksityismaille. Kunnat eivät voi täyttää lain sisältövaatimuksia ilman kohtuuttomia kustannuksia: yleis- ja

asemakaavojen (34 § ja 50 §) osalta alueidenkäyttölaki edellyttää mm. ekologista kestävyyttä, luonnon monimuotoisuuden vaalimista ja virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyyttä.
Sisältövaatimuksien vastaiset kaavat kaatuvat tuomioistuimissa.

Kaikki kohdissa 1–4 kuvattu heikentää Suomen investointiympäristöä, lisää valituksia ja kuormittaa kuntien ja maakuntien lisäksi myös hallinto-oikeuksia. Hankkeiden toteutuminen viivästyy ja Suomi investointikohteena näyttäytyy entistä epävarmempana.

Uudenmaan liitto esittää, että lakiesityksen muutosten välttämättömyys arvioidaan vielä uudelleen ja edellä esitetyt ongelmakohdat korjataan. Samalla tulisi varmistaa, että lakiuudistukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ilman tarpeetonta oikeudellista epävarmuutta.

Esittelijän päätösesitys:

Maakuntahallitus päättää

- antaa edellä esitetyn ehdotuksen mukaisen lausunnon,
- tarkastaa pöytäkirjan tämän pykälän osalta kokouksessa.

Esittelijä:

maakuntajohtaja Tuija Telén

Asian käsittely:

Asian käsittelyn aikana esittelijä teki muutetun päätösesityksen:

Maakuntahallitus päättää

- ohjata lausunnon jatkovalmistelua,
- että asiasta annetaan maakuntajohtajan lausunto,
- tarkastaa pöytäkirjan tämän pykälän osalta kokouksessa.

Päätös:

Maakuntahallitus päätti esittelijän muutetun päätösesityksen mukaan.

Lisätiedot:

Vastuujohtaja Mari Siivola
Asiantuntija Mariikka Manninen